

כשאלך מן העולם – אז יתעוררו כולם?

שני משלים

נוסח עברי חדש: חגית בנזימן

אליעזר שטיינברג (1880-1932), סופר ומשורר בן בסראביה, הוא ממשיל משלים ייחודי ומקורי. ביכולתו להאניש עצמים ולהנחיל לקורא מוסר השכל שאינו סטראוטיפי. שלא כמו אזופוס, לה פונטן וקרילוב, שביססו במידה רבה את משליהם על האנשת חיות ועל תיוגן המקובע בתודעה האנושית (השועל ערמומי, האריה חזק, היונה פתיה, החמור עקשן וטיפש...), שטיינברג מרבה לעשות שימוש בחפצים, בצורתם, בתכונות הייצור שלהם ובאופן שבו מפעיל אותם האדם. וכך הופכים אצלו החוט והמחט, הקולב והמעיל לדמויות חיות המנהלות ביניהן דו־שיח שמוביל ללקח. לקח זה הוא לא פעם כללי, פתוח, ומותיר לקורא להרהר בו ולהסיק ממנו את מסקנותיו. כמו בתרגומי למשלי קרילוב (קרילוב, "כל המשלים", הוצאת כרמל, 2015) כך גם בנוסח העברי החדש שכתבתי למשלי שטיינברג, עמד מול עיניי תרגומו המשובח של חנניה רייכמן מלפני 63 שנה. גם במקרה זה ניגשתי לחריזת המשלים מחדש מתוך כבוד רב לתרגומו של רייכמן אך גם מתוך הכרה שמשלו של שטיינברג ראויים להרקה לעברית בת־זמננו למען הקוראים של היום. שני המשלים המובאים כאן לקוחים מספר שיראה אור בשנה הקרובה בהוצאת כרמל.

ח"ב

החור במכנסיים

מְדַבֵּר בְּאֵישׁ עָסוּק
שֶׁיֵצֵא יוֹם יוֹם לְשׁוּק.
קָצֵת קָנָה וְקָצֵת מָכַר.
בְּקִצּוֹר – עֵסֶקִי מְסֻחָר.
אֶךְ בְּיוֹם אֶחָד שֶׁל סֵתוֹ
הִשְׁתַּבְּשׁוּ תַּכְנִיּוֹתָיו.

הוא גלה כי יש לו חור
במכנסים – מאחור.

כל מה שתכנן שבש
לא ברור לו מה ילבש.
"אוי – אמר הוא – איזה בלאי!
מכנסי כבר טלאי על טלאי.
אחפש לי אחרים
בחנות אפנת גברים".

אחרי קצת ברוורים
על אפנות ומחירים
רכש לו במכירת חסול
מכנסים ללא פסול.

עשויים מבד עדין –
בין כתנה לגברדין –
ירקנים, מעט זרוקים,
בלי שום קשי מתנקים.
רק דבר אחד צרם –
מכרחים קצת לקצרים.

טוב – חשב – צריך תקון
אבל אין פה שום סכון.
מן הסתם צריך לקחת
מספרים, חוט ומחט.
קצת לגזור – לפי הצורך –
ולקצר קצת את הארץ.
ואשתו היא אשת חיל
מתקנת יום וליל.
אין ספק שהיא תדע
לשפר את המדה.

אך אשתו לא מתפנה.
היא בדרך לשכנה.

אֵין לָהּ פָּנַי לְתַקוּנִים
כָּל רֹאשָׁה בְּמַתְכוּנִים.
זֶה לֹא זְמַן לְחוּט וּמַחֲט
כִּי מִחֹר הִיא מְאַרְחֶת.

נו – אַם כֶּךָ – אַם לֹא אֲשֶׁתוֹ
הוּא יִפְנֶה לְחוּתְנָתוֹ.
הִיא שְׁקוּעָה לָהּ בַּכֶּרֶס.
שׁוּם דָּבָר אֵינָה עוֹשָׂה.
בְּשִׁבְלָהּ זֹו לֹא טְרַחָה –
תַּעֲזֹר לוֹ בְּשִׁמְחָה.
אָבֵל הִיא רַק מְבִטִּיחָה:
”אֲחֵרֵי הַמְּנוּחָה”.

וּבִתּוֹ – לְבָה רָחֵב,
נַעֲנִית לְכָל צָרָכָיו.
גַּם אוֹתָהּ בִּקֵּשׁ לִשְׂוֹא.
הִיא עוֹנָה לוֹ: ”לֹא עֲכָשׁוּ”.
כַּמוֹכֵן, הִיא תַּעֲזֹר.
גַּם תִּתְּפֹר וְגַם תִּגְזֹר
אֶךְ עֲכָשׁוּ הִיא מְמַהֶרֶת
כִּי קִבְעָה לְצֹאת לְסָרֵט.

מָה יִהְיֶה? מָה יַעֲשֶׂה?
מְכַנְסָיו עַל הַפֶּסֶא.
אֶךְ אֶחָד אֵינּוּ עוֹצֵר
לְעֹזֵר לוֹ לְקַצֵּר.
כָּל אֶחָד רַק מְתַנַּעַר –
מְכַנְסִים? מָה בּוֹעֵר?

אִם יֵצֵא כֶּךָ לְשׁוּקִים
הוּא יִזְכֶּה לְצַחֲקוּקִים.
מְכַנְסָיו – אֵיזוֹ חֲרָפָה –
יִשְׁתַּרְכוּ עַל הָרִצְפָּה.

כָּל אֶחָד אֶז יוֹכַח
עַד כָּמָה הוּא מְגַחֵךְ.

הוּא הַחֲלִיט בְּלִית בְּרָרָה
כִּי יִקַּח לוֹ כָּלִי תַפְיָרָה.
יִטְפֹּל הוּא בְּבִגְדָיו.
בְּעֶצְמוֹ – בְּמוֹ יָדָיו.

קָצַת תִּפְר וְקָצַת גָּזֵר
(זֶה הִיָּה לוֹ דִּי מוֹזֵר)
וּבִסוּף יֵצֵא הָאָרֶץ
בְּדִיוֹק לְפִי הַצָּרָה.
מְרָצָה מְמַעֲשִׂיו
הוּא נִפְרַד מִמְּכַנְסָיו.
בְּשִׁלּוֹה רַבָּה נִרְדָּם.
הוּא חָיֵב לָקוּם מִקֵּדָם.

וּבִינָתִים הָאִשָּׁה
שֶׁהִקְדִּישָׁה, בְּלִי בּוֹשָׁה,
שְׁעֵתִים מְזֻמָּנָה
לְשִׁיחָה עִם הַשְּׂכָנָה,
כָּבֵר חוֹזֶרֶת לְבֵיתָה
(בְּעֵלָה כָּבֵר בְּמִטָּה).
שׁוּם מְלָה אֵינָה אוֹמֶרֶת
אֵךְ בְּעֶצֶם מִתְמַרְמֶרֶת:
כָּל הַיּוֹם הוּא מְכִיף
לְמָה הוּא כָּל כֶּךָ עֵיף?
הִיא עֲצֻמָּה מִמָּשׁ לֹא קָל לָהּ.
אֵיךְ נִרְדָּם וְלֹא חִפָּה לָהּ?

וּבְכָל זֹאת הִיא לוֹקַחֶת
מִסְפָּרִים, חוּט וּמַחֲט.
מִתְקַנֶּת אֶת הָאָרֶץ
(לֹא מִמָּשׁ עַל־פִּי הַצָּרָה).
בְּעֵלָה מִמָּשׁ יִפְתָּע

כְּשִׁיקוּם מִן הַמָּטָה.
הִיא לְגַמְרֵי מְרָצָה
שֶׁהֲצִלִּיחָה בַּמִּבְצָע
וְשׁוֹכֶכֶת לָהּ לִישָׁן –
יֵשׁ לָקוּם עִם אוֹר רֵאשׁוֹן.

גַּם הִבֵּת סוּף סוּף חוֹזֶרֶת.
נִהְנֶתָה מְאֹד בְּסָרֵט.
וְגַם הִיא עֲכָשׁוּ גּוֹזֶרֶת –
כֶּךָ לְאַבָּא הִיא עוֹזֶרֶת.

שׁוֹב, אִם כֵּן, נִגְזֵר הָאָרֶץ
לֹא מִמֶּשׁ לְפִי הַצֶּרֶף.

וּלְבִסּוֹף גַּם הַחוֹתֶנֶת
שֶׁתִּמִּיד הִיא מִתְלוֹנְנֶת
שְׂרָאשָׁה כָּכָר הַתְרוֹקֵן
מִתְעוֹרֶרֶת לְתִקּוֹן.
לֹא סְנִילִית, לֹא שׁוֹכַחַת –
הִיא לּוֹקַחַת חוּט וּמַחֵט.
תַּעֲשֶׂה תִקּוֹן קָטָן
בְּבִגְדוֹ שֶׁל הַחֶתֶן.
הִיא גּוֹזֶרֶת אֶת הָאָרֶץ
(אֵף כִּי אֵין בָּכָּה כָּכָר צָרָה).
הַחֶתֶן יִהְיֶה מִפְתָּע
כְּשִׁיקוּם מִן הַמָּטָה.
הִיא לְגַמְרֵי מְרָצָה
כִּי עֲשֻׁתָּה מֶה שֶׁרָצָה.

וּבִבְקָר – כְּשֶׁהוּא קָם –
מִכְנָסָיו לֹא רַב עֶרְכָּם.
הֵן גְּזָרוּ לוֹ
וְעִזָּרוּ לוֹ
וְהִכֵּל שׁוֹב מְשֻׁבָּשׁ.
לֹא בְרוּר מֶה הוּא יִלְבָּשׁ.

אֶת הַכֹּל עֲכָשׁוּ צָרִיךְ
מִחֲדָשׁ לְהֶאֱרִיךְ.
בְּגִלְלֵי רַע הַגְזִירָה
אֵין כָּבֵד דֶּרֶךְ חֲזָרָה.
מִכְנָסָיו כָּבֵד בְּאֶרֶז –
מִי יִמָּצֵא לָכֵן פֶּתֶרֶן?

הֶרָאִי וְהַמְלָאךְ

בְּרָאִי שְׁעַל הַקִּיר
מִשְׁתַּקֵּף תִּינוּק יֶקִיר.
מִיִּשְׁהוּ אוֹתוֹ כֶּסֶה,
הַנִּיחוּ בְּעֵרִיסָה.
הוּא מִצִּיץ מִתּוֹךְ הַפִּיךְ.
אוֹר עַל חִיּוֹכוֹ שְׁפוּךְ.

וּמִלֶּאךְ בְּרֶךְ וְחֵן
אֶל עֲרִיסָתוֹ רוֹכֵן.
מְלִיָּה בְּחוּט רָקוּם
אֶת בּוֹאוֹ אֶל הַיָּקוּם.

כְּשֶׁאוֹתוֹ תִּינוּק עֲדִין
לֹא פָקַח אֶפְלוֹ עֵין
הַמֶּלֶאךָ עָלָיו שָׁמַר
עַל צִמְרַת עֵץ תִּמָּר.
בְּגֵן עֵדֶן עַל עֵנָף
הַמֶּלֶאךָ פָּרַשׁ כִּנָּף
וְהַגִּישׁ לְשִׁפְתוֹתָיו
מִהַפְרֵי אֲשֶׁר קִטֵּף
וּכְשֶׁדָּבַשׁ מִפִּיו נָטַף
הוּא נָטַל מִטְּפוֹתָיו.

כך יצר הוא את חוטי
לשזירת ספור חייו.

הראי שעל הקיר
התבונן בן יקיר
ופנה אל המלאך
ואמר בערך כך:

"הברכה שלוחה לך,
וידאי שאין כמותך
אך אני, אם תתבונן,
גם אמן כמוני אין.
הסתכל נא אם אפשר
עד כמה אני מכשר
הן עשיתי פה גרסה
של תינוק בעריסה.
התבונן דקה בשקט –
התמונה כה מדיקת.
התוכל בכלל לזכר
מה תמונה ומה מקור?"

הראי אז נאנח:
"למה זה כבודי מזנח?
את כשרון אמנותי
ישבחו רק עם מותי?
כשאלך מן העולם
אז יתעוררו כלם?
יספדו. יאמרו תפלה –
איזה מין אמן מפלא!?"

ועונה לו המלאך:
"למה זה תכעס כל כך?
הן כבודך מאד מזנח
כי אתה יושב ונח.
סלח לי אם אותך אשתיק

אָן יִצְרָתָּ תַּעֲתִיק.
 תְּמוֹנָתְךָ אֵינָה גְמוּרָה –
 זֹו בְּעֵצָם תִּפְאוּרָה.
 אִם אָכֵן אַתָּה אָמֵן
 אֲזַ עֲתָה הִגִּיעַ זְמַן
 לְצִיר וּלְהִרְאוֹת
 מֶה חוֹלָם אוֹתוֹ פְּעוּט.